

KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Dergisi
KAYSERİ UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Makale Türü	Araştırma Makalesi	Yıl	2024	ss.	25-36
Gönderi Tarihi	17.04.2024	Cilt	6	DOI	10.51177/kayusosder.1469721
Kabul Tarihi	21.05.2024	Sayı	1		
Online Yayın Tarihi	29.06.2024	Ay	Haziran		

Develi yöresi Alevilerinde ölümle ilgili inanç ve uygulamalar*^Δ

Beliefs and practices related to death among the Alevi of Develi region

Seyyid SERT¹
 Ahmet YALÇIN²

Öz

Ölüm insanoğlunun yaratılışının bir parçası ve hayatın kaçınılmaz gerçeğidir. Ölüm her doğan canlının başına gelen evrensel bir olgudur. Hangi inanca, cinsiyete ve topluma ait olursa olsun insanoğlu doğumla başlayan ve ölümle sona eren hayatını daha anlamlı kılabilmek için bu yolda büyük çaba sarf etmiştir. Bu hususta gayretini birtakım dini ritüellerle icrâ etmeye çalışmış ve bunları gelecek nesillere aktarmıştır. İnsan, öldükten sonra hatırlanmak ve sevdiklerini hatırlamak maksadıyla kendisinin de bir gün öleceğini düşünerek tarih boyunca ölüm ve ölümle ilgili ritüelleri hayatının en önemli meselelerinden bir yapmıştır. Bu ritüeller kişinin bağlı bulunduğu inanç ve içinde yaşadığı kültürün değerlerinden esinlenerek oluşturulmuştur. Ölen kimsenin inancı, toplumsal statüsü, vasiyeti, cenaze hizmetini gerçekleştiren kimselerin tutumu gibi değişkenlere bağlı olarak ölüm öncesi ve sonrasında gerçekleştirilen ritüellerde farklılıklar olabilmektedir. Alevilerde ölüm ve ölüm sonrasında gerçekleştirilen ritüeller konusunda yaşadıkları bölgelere göre çeşitli farklılıklar görülebilmektedir. Develi yöresinde yaşayan Alevilerde ölümle ilişkilendirilen inanış ve uygulamalar makalemizin temelini oluşturacaktır. Makalemizi yazarken Alevilikle ilgili kaynaklardan ve bizden önce bu alanda yapılmış olan çalışmalardan yola çıkarak yörede yaşayan katılımcılarla yaptığımız görüşmelerden ve saha gözlemlerinden faydalandık. Ölüm ve sonrası ile ilgili inanış ve uygulamalar hususunda; yörede yaşayan Alevilerin bazı küçük farklılıklar haricinde Geleneksel Alevilik anlayışına bağlı kaldığı ve yörede yaşayan Sünnilerden etkilendiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mezhepler tarihi, Alevilik, Develi, erkân, cenâze.

Abstract

Death is part of the creation of human beings and an inevitable fact of life. Death is a universal phenomenon that happens to every living being. Regardless of faith, gender and society, human beings have made great efforts to make their life, which begins with birth and ends with death, more meaningful. In this regard, they have tried to fulfill their efforts with some religious rituals and passed them on to future generations. Throughout history, human beings have made death and death-related rituals one of the most important issues of their lives,

^Δ Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Kayseri Üniversitesi KAYÜSOSDER Dergisi sorumlu değildir.

* Bu makale “Kayseri İli Develi Yöresinde Alevilik” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünden üretilmiştir.

¹ Kayseri Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, ssert38@hotmail.com

² Doç. Dr., Kayseri Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, ahmetyalcin@kayseri.edu.tr

thinking that they will die one day in order to be remembered after death and to remember their loved ones. These rituals are inspired by the beliefs of the person and the values of the culture in which they live. Depending on variables such as the deceased person's beliefs, social status, will, and the attitude of those who perform the funeral service, there may be differences in the rituals performed before and after death. Alevi differ in the rituals performed before and after death according to the regions they live in. The beliefs and practices associated with death among Alevi living in the Develi region will form the basis of our article. While writing our article, we benefited from the sources on Alevism and the studies conducted in this field before us, as well as the interviews and field observations we made with the participants living in the region. Regarding the beliefs and practices related to death and after death; it is seen that the Alevi living in the region adhere to the traditional Alevi understanding of Alevism and are influenced by the Sunnis living in the region, except for some minor differences.

Keywords: History of sects, Alevism, Develi, erkân, funeral.

1. Giriş

Ölüm insan hayatının tabii bir sonucu olup bireyler ve toplumlar için önem arz eden bir olgudur. İnsan hayatını derinden etkileyen ve kaçınılmaz olan ölüm gerçeği farklı düşünce ve dini ritüelleri beraberinde getirmiştir (Yıldız, 2007, s. 2). Her grup ve tarikatta olduğu gibi Alevîliğinde kendine has erkân ve ritüelleri vardır. Bunların tamamı teknik anlamda ayin-i cem olarak isimlendirilir (Kutlu, 2016, s. 84). Ritüeller geleneksel toplumlarda yalnızca dinsel uygulamalar ve ibadetlerle sınırlı olmayıp hayatın tamamını içine alan uygulamalardır. Ritüeller öncelikle bir sosyal organizasyon aracıdır (Yıldırım, 2021, s. 258). Ölüm ruhun göçüdür. Alevîler ölümle birlikte ruhun göçtüğüne inanırlar. Ahiret, öldükten sonra ruhların bulunduğu ve herkesin dünyada yaptığı işlerin hesabını verdiği yerdir (Rençber, 2010, s. 399). Genellikle “ruhun bedenden ayrılması suretiyle kişinin maddî hayat kaynağını yitirmesi” şeklinde ifade edilen ölüm ve ölüm sonrası hususundaki algılayış, inanç ve uygulamalar toplumdan topluma, kültürden kültüre, devirden devire farklılık gösterebilmektedir (Topaloğlu, 2007, s. 32). Eski çağlarda yaşayan insanın hayatında her an gerçekleşebilecek sıradan bir olay olan ölüm, günümüz modern insanı için hayatın son evresinde gerçekleşen bir hadise olarak anlaşılmıştır. İlahî menşeli dinlerde ve bazı farklı inanışlarda ise ölüm; başka bir hayata, asıl hayata kapı aralayan bir geçişin adı olmuştur. Bu nedenle insanoğlu ölüm gerçeğinin etkisini hafifletecek ve unutturacak tören ve ritüelleri hayatının bir parçası haline getirmiştir (Yıldız, 2007, s. 2). Ölümün bir son olmasından korkan insanoğlu, dinlerin ölüm sonrasında inananlar için vaat ettiği güzel şeylerle kendisini teselli etmeye çalışmıştır. İlahî dinlere inananlar için ölüm mutlak bir son olmayıp asıl hayata geçişin adıdır. Ölüm olgusu yalnızca isabet ettiği kişiyle sınırlı kalmayıp başta ölenin ailesi olmak üzere çevresindeki birçok kimseyi etkilemektedir. Ölen kimseyi dünya gözüyle bir daha göremeyecek olan yakınları duygusal bir çöküş yaşamakla birlikte ölüye karşı sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmaktadır. Ölen kimsenin yıkanması, kefenlenmesi, defnedilmesi ve sonrasında yapılan uygulamalar bu sorumluluklardan bazılarıdır. Bu vazifeler ölen kişinin yakınları ve akrabaları arasında paylaşılmaktadır (Keleş, 2023, ss. 86-87). Toplumumuzda ölümle ilgili inanış ve ritüellerin şekillenmesinde İslam dininin önemli bir etkisi vardır. Bunu ülkemizde yaşayan Alevî nitelemeli grupların ölümle ilgili inanış ve uygulamalarına baktığımızda da açık bir şekilde görmekteyiz (Yıldız, 2007, s. 2). Alevilik-Bektaşılık ve Kızılbaşlıkta görülen birçok âdap, erkân ve teşkilatla ilgili birçok unsurun özünü Şamanî bir kültürden alıp İslâmî bir kültürle harmanlanarak varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz (Fıçlalı, 2006, s. 264; İpek, 2022, s. 157). Hiç şüphe yok ki Alevilerde dinî hayatın oluşmasında ve şekillenmesinde, Alevî geleneğe uygulanan dini ritüellerde ve dinle bütünleşmiş olan âdetlerde Türk kültürünün ve Türk dilinin etkisi büyüktür (Yıldırım, 2021, s. 55). Alevî geleneğe *Ahirete iman* kuvvetli bir şekilde vurgulanmaktadır. Kıyamet, ölümden sonra dirilme (ba's), cennet, cehennem, sırat, Münker-nekir, mizan, azap, mahşer, hesap, vb. unsurların gerçek olduğuna inanılmakta ve Alevilikle ilgili yazılı kaynaklarda yer verilmektedir. Ahirete iman gereği olarak ölüm ve ölüm sonrası hayatla ilgili inanç ve uygulamalar Alevî geleneğinde önemszenmektedir (Üçer, 2019, s. 244). Alevîler dünyada iken cennet hevesi ile yaşamaz. Cehennemden de korkmaz. İnsan-ı kâmil olmak için çalışır. İnsan-ı kâmil olmak için çalışan dünyada iken kendini hesaba çeker ve iyi bir insan olmak için çalışır. (Rençber, 2010, s. 400).

Develi yöresinde yaşayan Aleviler arasında ölüm ve ölüm sonrası inanış ve uygulamaları ile ilgili makalemizi geleneksel Alevilikteki ölümle ilgili inanç ve uygulamalardan yola çıkarak ele almaya çalıştık. Araştırmamızda Develi yöresindeki Alevilerin inanç ve uygulamalarını anlatırken mülakat ve gözlem metodunu kullandık. Konu ile ilgili verileri 2024 yılı Mart-Haziran ayları içerisinde farklı zamanlarda yörede yaşayan Alevilerle gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde elde ettik.

2. Develi yöresi Alevilerinde ölümle ilgili inanç ve uygulamalar

Develi Kayseri'nin en büyük ilçelerinden biridir. (Somuncu, 1998, s. 17; Bozdoğan, 2023, s. 45). Yörede yaşayan Alevî nüfus Develi merkez başta olmak üzere Alaylı, Çadıryeri, Derebaşı ve Karapınar mahallelerinde iskân etmektedir (Tan, 2018, s. 153). Bu mahalleler Adana il sınırına yakın ve Toros Dağları'nın eteklerinde yer almaktadır. Yörede yaşayan Alevî nüfusun yaşadığı Alaylı, Çadıryeri, Derebaşı ve Karapınar köyleri de mahalleye dönüştürülmüştür. Bu mahallelerde Koçgiri aşiretine mensup olan Kürt Alevileri yaşamaktadır. Bu mahallelerde yaşayan Kürt kökenli ve itikadı olarak Alevî inanca sahip olan insanlar 19. asrın ikinci yarısında bu bölgeye yerleşmişler ve bu köyleri kurmuşlardır (Budak, 2020, s. 277).

2.1. Ölüm algısı

Aleviler arasında “ölüm” olgusu iki farklı şekilde algılanmaktadır. Birincisi bedenın yaşamsal fonksiyonlarının son bulmasıyla gerçekleşen “biyolojik ölüm”, ikincisi ise kişinin kendisini manevi kötülüklerden arındırmasını ve kendini daha hayatta iken hesaba çekmesini ifade eden “ölmeden önce ölmek” şeklinde de ifade edilen “ikrar vermekle” irtibatlandırılan ölümdür (Keleş, 2023, s. 86). Bunlardan birincisi olan ölüm, dünyadan ayrılmak anlamında kullanılmaktadır ki, bu aslında ölüm sayılmaz. Diğer ise; “ölmeden önce ölmek”; üzerinde olan kul hakkından temizlenmiş olarak ölmek anlamına gelmektedir (Yıldız, 2007, s. 95). Ölüm bir son olmayıp, ruhun görünen âlemden görünmeyen âleme geçerek yer değiştirmesi ve yeni bir hayatın başlangıcı olarak görülmektedir. Bu yüzden ölüm sözcüğü Alevi kesimler tarafından fazla kullanılmamaktadır. Alevi- Bektaşî geleneğinde ölüm sözcüğü yerine “Hakk’a yürümek”, “göçmek” (İpek, 2012, s. 327), “don değiştirmek”, “gerçeklere kavuşmak”, “gerçeklere erişmek”, “sır olmak”, “emaneti teslim etmek”, “kalıbı dinlendirmek” vb. deyimler kullanılmaktadır (Keleş, 2023, s. 86). Alevî gelenekte “Cenaze Merasimi/Töreni” yerine, ölüyle ilgili icra edilen uygulamalar “ Hakk’a Yürüme Erkânı” olarak isimlendirilmektedir (Aktaş, 2015, s. 17). Ölüm, *ruhun* başka bir âleme göçmesidir. Ruh göçü bütün Alevîler tarafından kabul edilen genel bir inanıştır (Yörükân, 2015, s. 449). İbrahimî dinlere göre ilk ölüm ve ölünün defni Hz. Âdem'in çocuklarından Kâbil ile Hâbil arasında yaşanan kıskançlık sebebiyle Kâbil'in Habil'i öldürmesi ve toprağa gömmesi hadisesine dayanmaktadır. Araştırma yaptığımız yörede yaşayan Koçgiri aşiretinin mensubu olan Alevilerin ölünün defnedilmesi geleneğini bu hadiseye dayandırdığı gözlemlenmiştir (Keleş, 2023, s. 87).

2.2. Ölüm ve ölü ile ilgili uygulamalar

Ülkemizde Alevi geleneğinin hâkim olduğu yerlerde ölüm esnasında ve ölüm sonrasında birtakım ritüellerin yapıldığı görülmektedir. Bu ritüellerin biçim ve uygulanışında yöreden yöreye bazı farklılıklar bulunmakta olup ve özellikle kırsal bölgelerdeki farklılıklar dikkat çekmektedir. Ölümle ilgili yapılan ritüelleri “ilk ve son aşama “veya “hazırlık ve gömme aşaması” olmak üzere iki kısımda değerlendirmek mümkündür. Ölüm hadisesinin başladığı andan itibaren cenaze namazının kılınmasına kadar gerçekleştirilen uygulamaları hazırlık aşaması; cenaze namazının kılınmasından ölünün gömülmesine kadar gerçekleştirilen işlemleri de gömme aşaması olarak ele alabiliriz (Yıldız, 2007, s. 96). Hazırlık aşamasında ölmek üzere olan fakat suurunu tam olarak kaybetmemiş olan kişinin yakınları etrafına toplanırlar. Ölmek üzere olan kişinin yanında Yasin suresi okunur, kelime-i şehadet getirilir. Ölen kimsenin imansız gitmemesi ve günahlarının bağışlanması için yanında Kur'an- Kerim okunur. Şayet Kur'an okumayı bilen yoksa bilinen dualar okunur (İpek, 2012, s. 327). Bu hizmetleri yürüten kimse tarafından “Bismillah ve ala milleti Resulillah...” denilir ve üç kez “Kelime-i Tevhit” ve “Kelime-i Şehadet” getirilir. Yanında bulunan deneyimli bir kişi tarafından "Bismişah! Hak, Muhammet, ya Ali!"

ya da “Allah-Muhammed-Ali” sözlerini tekrar edilir (İpek, 2012, s. 327). Ölüm döşeğindeki kimsenin bu sözleri söylemesi için kesinlikle ısrar edilmez. Hasta bu sözleri söyleyemiyorsa sadece “Allah” sözü kendisine telkin edilir (Aktaş, 2015, s. 29). Ölen kimseyi yakınları ve musâhibi yalnız bırakmaz ve başucunda bekleyerek su verir veya ağzını ıslak bir bezle ıslatır (Gaspak, 2016, s. 109). Bir can Hakk’a yürüdüğünde ya da dâr-ı döşeğindeyken onun başına gidilip dua okunur, gülbank okunur. “Allah’ım hangi kapı bu canımız için hayırlıysa onu nasip et. Etrafına çektirme, ailesine kolaylık ver.” şeklinde dua edilir ve telkinlerde bulunulur. Kur’an-ı Kerim’den Âl-i İmran suresinin Türkçesi okunur. Fatiha suresi, İhlâs suresi, Felak ve Nas surelerinin Türkçeleri okunur (Kişisel iletişim-3, Nisan 2024). Ölüm hadisesinin gerçekleşmesinden sonra ölen kimsenin gözleri sıvazlanarak kapatılır ve çenesi enli bir bezle bağlanır. Baş kibleye doğru çevrilerek ayakları uzatılır ve başparmaklarından bağlanır (Karaoğlan, 2003, s. 38). Bu arada yavaş sesle Kuran okunur. Ölünün üzerindeki elbiseleri çıkarılır ve eğer çıkartmak mümkün değilse ölüyü incitmeden üzerindeki kıyafetleri kesilerek çıkarılır ve üzeri beyaz bir örtüyle kapatılır. Elleri göğsünün üzerine konulur ve cesedin şişmemesi için üzerine bıçak, makas vb. metal bir eşya konulur. Ölünün elleri yanlarına uzatılıp yanında güzel kokulu esans ve tütsüler bulundurulur (Yaman, 2018, s. 304). Ölen kimsenin bulunduğu odanın pencereleri açılarak oda havalandırılır. Bu sayede odada bulunan ölüm kokusunun / kötü havanın odadan çıktığına inanılır (İpek, 2023, s. 270). Ölünün bulunduğu oda 3 gün bazı Alevi gruplarda ise 40 gün boyunca (mum, lamba, ışık vb.) aydınlatılır (Aktaş, 2015, s. 32). Ayrıca Kürt Alevi köylerinin bazılarında 3 gün boyunca ölenin mezarı başında ateş yakılır (Yıldız, 2007, s. 98). Mezar başında yakılan bu ateş yırtıcı hayvanların mezarlardan uzak durması ve ölüye zarar vermemesi için yapılmaktadır. Cenaze gömüldükten sonra çok günahı olanın mezarına bir hayvanın girdiğine ve kırkı çıkana kadar her gün mezara geldiğine inanılır. Bu hayvandan korunmak için mezar sıkı sıkıya kapatılır ve mezarın başında ateş yakılır. Yörede ölen kimselerin mezarına belirli aralıklarla su dökülür. Bu uygulama, mezarın hayvanlar tarafından eşilmemesi, mezarın toprağının rüzgâr tarafından savrulmaması, cenazenin serinlemesi ve ölünün mezarda yanmasını engelleme düşüncesine dayanılarak yapılmaktadır (Kişisel iletişim-2, Nisan 2024).

3. Ölümünden sonra yapılacak işler

Kişi ruhunu teslim edince cenazenin hazırlanması, kefenlenmesi ve defnedilmesi için hazırlıklar yapılır. Bu görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde yakın akraba ve komşular cenaze sahiplerine yardımcı olur. Bir taraftan Dede veya Hoca, cenazeyi defnetmek için hazırlık yaparken diğer taraftan akraba ve komşular cenaze sahiplerini teselli edip onların üzüntülerini azaltmaya ve defin işlemlerine yardımcı olmaya çalışırlar. Ölüm sonrasında yapılacak işler dediğimizde; ölen kimsenin yakın ve uzak akrabalarına gerekli duyurunun yapılması, cenazenin yıkanması, kefenlenmesi, cenaze namazının kılınması, cenazeye katılanlardan ölen kişi için rızâlık alınması ve sonrasında yapılan işler akla gelir.

3.1. Ölümün duyurulması

Kişi ruhunu teslim ettiği vakit başında bulunan Alevi Dede veya Rehber “innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn, miracı mübarek, mekânı cennet olsun...” diyerek ölümün gerçekleştiğini çevresine duyurur (Üçer, 2015, s. 388). Ölüm hadisesinin vuku bulmasıyla birlikte hastaya *cenaze* veya *mevta* denir (Gezer, 2022, s. 225). Ölüm gerçekleştikten sonra ölenin yakınları tarafından uzakta bulunan akrabalarına ve yakınlarına cenazeye katılmalarını sağlamak ve son vazifelerini yapmak üzere haber verilir. Yörede cami bulunmadığı için minarelerden selâ verilmez. Ölüm hadisesi ve cenazenin defin saati ile ilgili bilgiler telefon ve sosyal medya kanalıyla yakınlarına duyurulur. Şu an hemen hemen her mahallenin internet sayfası bulunmakta ve önemli haberler anında paylaşılmaktadır. Ölen kimsenin yanında bulunan yakınları tarafından mevtanın çenesi bağlanır, üstü örtülür ve sağlık çalışanlarına haber verilir (Kişisel iletişim-1, Mayıs 2024). Zaten ölüm gerçekleştiği anda köyde hemen duyulur. “*Kara haber tez duyulur*” atasözü bunu açık bir şekilde ifade etmektedir. Ölünün komşuları ve akrabaları cenaze evinde toplanarak bir taraftan yas tutarken diğer taraftan cenazeyi defnetmek için hazırlık yaparlar (Aktaş, 2015, s. 33). Ölüm olayı gerçekleştikten sonra cenazeyi fazla bekletmeden en kısa sürede vermek ülkemizdeki Alevi gruplar arasında yaygın olan bir gelenektir (Yıldız, 2007, s. 97). Nitekim ölen kimsenin cenazesinin bekletilmesi Anadolu’da hoş karşılanan bir hadise değildir (Gezer,

2022, s. 228). Ancak ölen kimsenin yurtdışında veya uzakta olan akrabası varsa; ortamın ve hava şartlarının da uygun olması halinde onun gelmesi beklenir. Ancak bu süre üç günden fazla olamaz. Cenaze, cem evinde veya ölenin evinin yanında morgda bekletilir. Mevta hangi köyden ise o köyün mezarlığına defnedilir (Kişisel iletişim-4, Mart 2024). Ölü yıkanmadan ve kefenlenmeden önce bir müddet evinde bekletilir ve başında ağıtlar yakılarak yakın akraba, eş ve dostlarının gelmesi beklenir. Yörede cenazeye hizmet etmenin çok sevap olduğu inancı yaygın olduğu için herkes son vazifesini yapmak için seferber olur (İpek, 2012, s. 328). Ölenin hastalanmasından defnedilmesine kadar yaşanan süreçte ailesi ve varsa musâhibi önemli bir rol oynamaktadır. Musâhiplik, Alevî gelenekte çok önem verilen bir kurumdur. Yolun gereği olan musâhiplik dünya ile ilgili işlerde dayanışmayı gerektirdiği için yol kardeşliği; ölünceye kadar devam etmesi ve taraflara karşılıklı sorumluluklar yüklemesi ve beraberliğin ölünceye kadar devam etmesi sebebiyle de ahiret kardeşliği olarak isimlendirilir (Üçer, 2015, s. 232). Musâhipler arasındaki kardeşlik ahirette de devam eder. Ölen kimse düşkün ilan edilmiş olsa ve düşkün olarak ölse onun cenazesini pîr, rehber dahi olsa musâhibinden başka hiçbir kimse kaldıramaz (Kaplan, 2012, s. 215).

3.2. Cenazenin yıkanması

Cenazenin yıkanması Alevi bir Dede veya bu işe ehil bir kişi tarafından yapılır. Ama günümüzde cenazelerin dede tarafından da yıkandığı belirtilmektedir. Her ne kadar “*Cenaze yıkamak dedenin görevi değildir.*” denilse de Kayseri’de gelen Veli Dede’nin cenaze yıkadığı kaynak kişiler tarafından söylenmektedir. Ölünün evinin önünde cenazeyi yıkamak için hazırlıklar yapılır. Günümüzde ise bu yıkama işleri araştırma yaptığımız yörede bulunan cem evlerinde yapılmaktadır (Kişisel iletişim-6, Nisan 2024). Cem evleri Alevîler için ibadet yeri olması yanında bireysel ve toplumsal problemlerin çözüldüğü bir mahkemedir. Cemler burada yapılır, düğünler ve nikâh törenleri burada yapılır, cenazeler burada yıkanır ve buradan uğurlanır. Cem evleri Alevîler için yaygın eğitim kurumlarıdır (Dedekarginoğlu, 2011, s. 387; Yaman, 2012, s. 27). Cenaze yıkama işlemi erkekler için dede veya hoca bayanlar için ise işin ehli bir bacı tarafından yapılmaktadır (İpek, 2012, s. 328). Alevîler arasında cenazeyi yıkayacak özelliklere sahip biri bulunamazsa cenaze Alevi olmayan bir Hoca tarafından da yıkanabilir (Üçer, 2015, s. 389). Cenazeyi yıkama ve kefenleme işlemleri cemevlerinde bulunan gasilhanede yapılmakta olup lazım olan sabun, sıcak su ve bez, kazma, kürek, kova vb. malzemeler mezarlığın bitişiğinde yer alan tek odalı gasilhanede hazır bulundurulmaktadır (Karaoğlu, 2003, s. 39). Cenaze tenesire götürülmeden önce tenesir güzel kokularla tütsülenir. Cenazeyi yıkayacak olan kişi “Ber cemâl-i Muhammed... kabrin ışıklı, mekanın cennet olsun...” diyerek dua eder (Üçer, 2015, s. 389). Ölü tenesir üzerine yatırılır ve cenaze erkek ise göbekten dizlere kadar kadın ise göğüslerinden dizlerine kadar olan avret yerleri örtülür. Yıkayıcının yanında ona yardım eden ve su döken bir yardımcı bulunur. Yıkamaya başlarken niyet edilerek besmele çekilir.” İnnâ lillâhi ve İnnâ ileyhi râciûn. El- hükmü lillâh. Güfrâneke yâ Rahmân...” diye dua edilir (Yaman, 2018, s. 304).

Cenazenin yıkama işlemi sona erdikten sonra başta musâhibi olmak üzere ölünün ailesi ve yakınları cenazenin yanına gelir ve “hakkımı helal et” diyerek “*helallik suyu*” dökerler. Helallik suyu dökmek ölüye karşı yapılması gereken son vazifelerdendir. Yıkama işleminin sona ermesinden sonra cenaze kurulanır, kefenlenir güzel kokular sürülür ve gülbanklar eşliğinde tenesir üzerine yatırılır (İpek, 2012, s. 328).

3.3. Cenazenin kefenlenmesi

Ölen bir kimsenin bedenini kefenlemek farzdır. Erkek bedeni “gömlek”, “eteklik” ve “sargı” olmak üzere üç parçadan kadın bedeni ise “gömlek”, “eteklik”, “sargı”, “başörtüsü”, ve “göğüs örtüsü” olmak üzere beş parçadan oluşmaktadır (Yaman, 2018, ss. 304-305). Ölüye önce boyundan geçirilip ayaklara kadar uzanan “gömlek” giydirilir, sonra başından ayaklara kadar uzanan “eteklik” en sonunda ise bütün vücudu saracak olan “sargı” giydirilir (Üçer, 2015, s. 389). Kadımlar için gömleğin üzerinden “başörtüsü” örtülür ve üzerine “eteklik” sarılır. Eteğin üzerinden göğüs örtüsü örtülerek üzerine “sargı” sarılır. Ölünün başı ve ayaklarından sargının fazlalık uçları toplanarak bağlanır. Kefen bezi beyaz pamuk ipinden veya patiskadan olabilir. Kadımlar için ise ipekli ve desenli kumaştan da olabilir (Aktaş, 2015, s. 38).

Sert, S. & Yalçın, A., (2024). *Develî yöresi Alevîlerinde ölümle ilgili inanç ve uygulamalar*.

Cenaze kefenlendikten sonra yüzü açılır ve ölünün eş, dost ve akrabaları ölüyü ziyaret eder ve ondan helallik isterler. Küçükler ölünün sağ elinden öper. Büyükleri ve yaşlıları ise alından ve yanaklarından öper. Birinci öpüşte “Allah” ikinci öpüşte “Muhammed” üçüncü öpüşte ise “Ali” ismi zikredilir. Ziyaret esnasında ölünün kefeni ve cesedi üzerine kesinlikle gözyaşı dökülmez (Aktaş, 2015, s. 39; Yıldız, Harun, 2007, s. 100). Ölenin başının altına yastık konur, altına battaniye serilir. Ölen kimsenin toprağa gömülürken sevdiği ve değer verdiği bazı eşyalarla birlikte gömülmesi uygulaması az da olsa yörede varlığını devam ettiren uygulamalardandır. Bu eşya hayatta kullandığı sazı veya sevdiği bir enstrümanı olabilir (Kişisel iletişim-2, Nisan 2024).

3.4. Rızalık alınması (helallik alınması/cenazenin aklanması)

Helallik, ölenin evinin önünde ve mezarlıkta musallada cenaze namazı kılınırken alınır. Bu esnada ölenin yakınları ve komşularından rızalık alınır. Hakk’a yürüyen bir kimse aklanırken “*Rızalık Hizmeti*”, “*Hakk Hizmeti*” ve “*Sırlama/Toprakla Buluşturma Hizmeti*” diye üç hizmet yerine getirilir. “*Rızalık Hizmeti*” Hakk’a yürüyen canın evinin önünde; “*Hakk Hizmeti*” musalla taşının üzerinde; “*Sırlama/Toprakla Buluşturma Hizmeti*” ise mezarlıkta kabirde yerine getirilir (Aktaş, 2015, s. 40). Kefenlemesi tamamlanan cenaze için, cenaze namazı kılınmadan önce evinin önüne getirilir ve helallik istenir. “Ölmeden önce ölünüz.” sözünü kendisine rehber edinen Alevi gruplar bu hadiseye çok önem vermektedirler (Üçer, 2015, ss. 390-391). Rızalık alma uygulaması, ölen kimsenin ailesinin yakınlarının onayları alınarak yapılabilir (Gaspak, 2016, s. 111). Kefenlenme işleminin tamamlanmasından sonra cenaze tabuta konur ve tabut üç kez yere bırakılıp tekrar kaldırıldıktan sonra omuzlara alınır ve namazın kılınacağı yere götürülür ve musalla taşının üzerine konulur (Keleş, 2023, s. 94). Alevilik ve Bektaşilikteki yapılanmaya, inanç ve uygulamalara baktığımızda klasik bir tarikat sisteminin hâkim olduğunu görüyoruz. Kişinin ölmeden kendini hesaba çekmesi, kul hakkı hususunda titiz davranması ve öldükten sonra son bir kez yakınları tarafından ölen kimse adına rızalık alınması ve her canın yılda bir kez sorgudan geçirilmesi gibi uygulamalar Alevilik üzerindeki tasavvufi etkiyi açık bir şekilde göstermektedir. Tarikatlardaki yapılanma Anadolu’da kendine özgü bir anlayış geliştirmiş ve tasavvufun etkileri Alevîlerin inanç ve uygulamalarında açık bir şekilde belirginleşmiştir (Sarıkaya, 2017, s. 9).

3.5. Cenaze namazının kılınması ve telkin

Cenaze hizmetini yürütülebilmesi için öncelikli olarak Hakk’a yürüyen canın evinden başı öne getirilerek çıkarılması gerekir (Aktaş, 2015, s. 44). Cenaze namazının kılınışına bakıldığında da sünni kesimler tarafından kılınan cenaze namazından pek bir farkının olmadığı görülür (Kişisel iletişim-5, Mayıs 2024). Ancak bazı yörelerde cemevinde kılınan cenaze namazına “*halka namazı*”, mezarlıkta kılınan namaza ise “*saf namazı*” denildiği görülmektedir (Yıldız, 2007, s. 101). Cenaze namazları köylerde mezarlıkların önünde kılınmaktadır. Çünkü cenazelerin bulunduğu musalla taşı mezarlık girişlerinde bulunmaktadır. Karapınar, Alaylı ve Derebaşı mahallelerinde cemevi ve mezarlıklar birbirine çok yakın olmasına rağmen Çadiryeri mahallesinde mezarlık cemeviden uzakta bulunmaktadır. Hak meydanına cenaze töreni yapmak için cenaze getirilir, Türkçe dualar edilir. Cemevlerinin çoğunda da cenaze kıldırma olmaz. Cenazenin olduğu bölgede dede ve hoca bulunmazsa komşu yerlerden bir imam hoca gelir ve cenaze namazı kıldırır. Yörede cenaze ile ilgilenene hoca değil hizmet eri denilmektedir (Kişisel iletişim-5, Mayıs 2024).

Cenaze namazını kıldırarak olan imam ölünün göğüs hizasına gelerek ayakta durur ve “Niyet ettim Allah rızası için cenaze namazını kılmaya” diyerek niyet alır. Cemaat de aynı şekilde niyet alarak imama uyar. Namaza başlamadan önce imam şu sözleri söyler:

“Allah için salâta; Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt için salavâta; Hakk’a yürüyen er (veya: Hatun) kişi için duaya. Uyun hazır olan İmam’a. Er (veya: Hatun) kişi niyetine.” der ve tekbirle namaza başlar. Cemaat de aynı şekilde İmam’a uyar. Cenaze namazı dört tekbir ile kılınan rükû ve secdesi olmayan ve ayakta kılınan bir namazdır (Yaman, 2018, s. 306).

Cenaze namazının kılınmasından sonra cenaze daha önce hazırlanmış olan kabre götürülür ve yüzü kıbleye gelecek şekilde mezara yerleştirilerek üzeri tahta ile kapatılır ve üzerine toprak atılır. Cenazenin gömülmesinden sonra dede tarafından Kur'an okunur ve dua edilir (Üçer, 2015, s. 390).

Cenaze yolda götürülürken ve mezara indirilirken “ Bismillah ve billah ve bism-i Şah ve alâ milleti Resulillâh...” denilir (Yaman, 2018, s. 306).

Cenaze kabre konulduktan sonra kabrin başında bulunan yakınları ve mezarlıkta bulunan cemaat ayrılmadan hoca tarafından telkin verilir. Telkin, ölü defnedildikten sonra hoca veya mürid tarafından mezarın başında ölüye yapılan bir hatırlatmadır. Bazı yörelerde “*talkın*” da denilmektedir. Geleneksel Alevî inancında telkin ölüye değil dirilere verilir. Günümüzde ise ölülere verilmektedir. Telkin verecek olan hoca mezara karşı döner ve yüksek sesle şu telkinde bulunur. Telkin Türkçe olarak verilir. Hoca “Bismişah Allah Allah Allah Allah. Ey falan oğlu falan de ki dinim İslam’dır, peygamberim Hz. Muhammed Mustafa’dır. İmamım Şah-ı Veli Ali el- Murtaza’dır. Allah’ım sen sözünde durursun, sen sevdiğilerini rahmetinin gölgesinde saklarsın. Sen unutulmuş canlarımızı yalnız bırakma. Sen sahip çıkıcıların en hayırlısı en kutsalsın. Bu canlarımızı koru, Rahmetini merhametini kerametini esirgeme. Bismişah Hak-Muhammed- Ya Ali” der. Bazen Türkçe olarak Fatıha suresi okunur, eline niyaz eder ve hizmetimizi tamamlarız (Kişisel iletişim-7, Nisan 2024).

Cenaze ve telkin sona erince cemaat cenaze yakınlarına taziyelerini sunduktan sonra mezarlıktan ayrılır (Üçer, 2015, s. 390).

4. Ölümünden sonra yapılacak hizmetler

Cenaze defnedildikten sonra cenazeye katılan ve özellikle uzaktan gelenler için cenaze yakınları tarafından kesilen kurbanlarla hazırlanmış olan yemekler lokma olarak ikram edilir. Cenazeye katılanlar için mutlaka yemek hazırlanır. Cenaze sahiplerinin maddi yükünü azaltmak için cem evi önünde para toplanır ve yemeğin masrafları buradan karşılanır (Kişisel iletişim-4, Mart 2024). Yemek yapma imkânının olmadığı durumlarda ise cenazeye katılanlara bisküvi, pasta, gofret, lokum vb. yiyecekler lokma olarak hazırlanır ve ikram edilir. Lokma yenildikten sonra Dede veya Hoca tarafından sofraya dua okunur (Üçer, 2015, s. 390). Cenazeye katılanlar Hakk’a yürüyen cana karşı son görevlerini yapmanın huzuruyla cenaze evinden ayrılırken “*Allah sabırlar versin*”, “*Başınız sağ olsun, yedik içtik Allah kabul etsin*” vb. dua ve temennilerle dua ederler.

Cenaze defnedildikten sonra yöreden yöreye değişmekle birlikte yaklaşık on gün boyunca yas tutulur. Ölen kimsenin ruhuna saygıdan dolayı yas süresince cenaze evinde televizyon izlenmez, gürültülü bir şekilde gülünmez. Süslü ve abartılı kıyafetler giyilmez. Koyu renk kıyafetler giyilir. Banyo yapılmaz, erkekler tıraş olmaz. Ölünün kırkı çıkana kadar elbiseler ters giyilir. Yas süresince köyde eğlence ve düğün yapılmaz (Kişisel iletişim-1, Mayıs 2024). Eğer düğün günü daha önce kararlaştırılmış ise cenaze sahiplerinden helallik alınır ve onların müsaadesi alınarak sade bir şekilde abartılı eğlencelerden kaçınarak düğünler yapılabilir (İpek, 2012, s. 330). Yörede ölen kimsenin ardından ağıt yakılması yaygın bir uygulamadır. Ölen kimsenin gençliğini, güzelliğini, yiğitliğini, yaşadığı acıları, ardında bıraktığı yakınlarını ve çektikleri acıları dile getiren ezgilerden oluşan ağıtlar kadınlar tarafından okunmaktadır. Her yörede ağıt yakan ve sesi güzel olan “ağıtçı kadınlar” bulunmakta ve cenazelere davet edilmektedir. Yöremizde yer alan Karapınar mezrasında da ağıtçı bir kadın bulunmakta ve cenazelere davet edilerek ağıtlar yakmaktadır. Çevredeki kadınlar da bu ağıtlara eşlik etmektedirler. Ağıt yakma işi bazen ölünün başında bazen de ölenin mezarı başında yapılmaktadır. Bölge halkı saç-baş yolarak ağıt yakmanın dinimizce yanlış olduğunu bilse de bu uygulamayı devam ettirmektedir (Kişisel iletişim-9, Nisan 2024).

4.1. Dâr’dan indirme erkânı

Ölen kimse defnedildikten sonra ülkemizde yaşayan Alevî gruplara özgü olan *dârdan indirme âyini* yapılır. Dâr’dan indirme erkânı bir ayin-i ruhanidir. Ölen kimsenin ruhunun rahatlaması ve istirahatini temin etmek için gerçekleştirilen bir erkândır (Coşkun, 2013, s. 274). Bu ayin ülkemizde

kırsal kesimde yaşayan Alevîler arasında uygulanmaktadır. Dâr çekmek köylerde önem verilen bir ritüel olup kökeni Hz. Adem'e dayandırılmaktadır. Öldükten sonra *dâr*'ı çekilmeyen kimsenin mezarında rahat edemeyeceğine, huzursuz olacağına inanılır (Yıldız, 2007, s. 104). Kişi hayatta iken Alevî geleneğine göre ölen bir kimsenin ahirette huzurlu ve mutlu olabilmesi için *dâr*'ının çekilmesi gerekir. Ölen kimsenin üzerindeki kul haklarının ve borçlarının, işlemiş olduğu suç ve günahlarının affedilmesi için dede huzurunda kurulmuş olan halk meclisinde rızalık alınır. Böylece ölü ahirete borçlu olarak gitmez, temizlenmiş olarak gider (İpek, 2012, s. 329). Hakk'a yürüyen bir canın, Hakk'a kavuşabilmesi için doğduğu andaki saflığına ve temizliğine kavuşabilmesi gerekir. Bu da ancak ölen kimsenin yakınları veya musâhibi tarafından dede huzurunda bütün canların katılımıyla gerçekleşecek olan dâr erkânı ile mümkündür (Coşkun, 2013, s. 273). Dâr erkânını başlatmak için dede cenaze yakınlarından ve meydanda bulunanlardan erkânı yönetmek için rızalık alır. Bu rızalık alınmadan dâr erkânı yapılamaz (Rençber, 2020, s. 48).

Alevî geleneğinde ölen bir Alevî canın ruhunu ta'ziz için *dar*'ı çekilir. Ölen kimsenin yakınları tarafından dârdan indirme erkânı açtırılır. Meydan kurulunca ölen kimsenin velisi, musâhibi veya vasileri meydana gelerek *dâr-ı mansûr'a* dikilirler. Ölen kişi için "ağrınmış, incinmiş, gücenmiş kişiler varsa dile gelsin, bile gelsin, hakkını istesin, Allah eyvallah" sözleriyle tercüman okurlar. Ölen kimsenin borçları varsa yakınları tarafından ödenir ve meydanda bulunan herkesten rızalık alınır (Fığlalı, 2006, s. 270). Dâr-ı Mansûr; ağaca asılır gibi usulüne uygun bir şekilde pirin huzurunda elleri yana bırakarak ve sağ ayak parmağı sol ayak parmağının üstüne gelecek şekilde ayakları bitiştirerek durmaktır. Talip bu duruşuyla bu yolda Hallac-ı Mansur gibi canını vermeye razı olduğunu ve kendini sorgulatarak verilen hükme razı olduğunu ifade etmektedir (Kaplan, 2012, s. 262). Ceme katılan kişilerin ölen kimseden razı olduklarını belirten "Öz gönül birliği ile biz suçlarından vazgeçtik. Allah da affetsin. Ruhu şad olsun. Hak erenleri yardımcısı olsun." sözleriyle cem sona erer. Ölünün ruhunu yüceltmek maksadıyla zahirler tarafından nefes ve düvazlar okunur (Üzüm, 2007, s. 168). Erkân sona erdikten sonra cenâze sahipleri tarafından hazırlanmış olan kırk yemeği katılan cemaatle birlikte yenilir. Kurbanlar kesilir, hazırlanan lokmalar dağıtılır ve ölen can için dualar edilir (Rençber, 2020, s. 48). Dârdan indirme erkânı icra edilirken yapılan ölü için af ve mağfîret dilenmesi ve kabirdeki azabının hafifletilmesi için yapılan dualara baktığımızda kabir azabı ve sorgu sualin Alevî geleneğinde de kabul gördüğünü açık bir şekilde müşahade etmekteyiz (Kaplan, 2019, s. 168). Ahirete iman konusu ile ilgili olan kavramlar Alevîliğin yazılı kaynaklarında geniş bir şekilde işlenmektedir (Kaplan, 2019, s. 176).

Dârdan indirme töreni, ölen kişinin defnedildiği gün defnedilmeden önce ve defnedildikten sonraki akşam yapılabildiği gibi, müsait olunan bir günde yapılabilir. Tören için müsait olan gün definden sonraki ikinci, üçüncü yedinci veya kırkıncı gün olabilir (Üçer, 2015, s. 391; Yıldız, 2007, s. 107). Geleneksel Alevîlikte ölen kimseler için dâr çekildiği gibi hayatta olan talip ve dervişler için de dâr çekilir. Hiçbir Alevî ve Bektaşî öldükten sonra kusurlarının ortaya çıkarılmasını istemez. Bu sebeple ölen kimseler için yapılan dâr erkânı hayat boyunca bireyleri davranışlarında dikkatli davranmaya yönelten ve kişisel ve sosyal sorumluluklarını artıran bir yetiye sahiptir. Dâr erkânı hem birey hem de toplum üzerinde bir otokontrol gücüne sahiptir (Rençber, 2020, s. 31)

4.2. Ölünün yıl dönümü (Mezar kaldırma)

Ölen kimsenin ölümünün üzerinden bir yıl geçtikten sonra ölenin ailesi ve yakınları tarafından bir tören yapılır. Bu törene yörede "mezar kaldırma" adı verilmektedir. Bir kimse öldüğü zaman bir yıl süreyle ölenin mezarı yapılmaz. Ölenin mezarının yapılması o kişi ile irtibatın kesilmesi manasında yorumlandığı için erkenden ölen ile irtibatı kesmek günah olarak değerlendirilmektedir (Karaoğlan 2003, s. 47).

Bu törenin yapılacağı zaman genellikle herkesin müsait olduğu bir zamana göre belirlenmekte olup yöre insanınca belirlenmektedir. Bu yörede mezar kaldırma törenleri okulların tatil olup yaz mevsiminin başladığı haziran ayında yapılmaktadır. Daha önce mezar kaldırma töreninin yapılacağı tarih belirlenir. Telefonla ve sosyal medya aracılığıyla herkese duyurulur. O yıl içerisinde kaç kişi vefat etmişse mezar kaldırma töreni hazırlığı ve masrafları o kişiler tarafından karşılanır. Cenaze sahipleri maddi imkânlar ölçüsünde kurbanlarını keserek hazırlıklarını yaparlar. Mezar kaldırma törenine davet edilen kişiler, cenazenin yakınları ve köylüler, ölenin mezarının başında toplanır ve burada hazin bir

tören yapılır. Cenazenin yakınları ölen kimseyi hayırla yâd eder ve mezarı başında ağıtlar yakarlar. Bu sırada daha önce geçici olarak mezarın başına dikilmiş olan tahta ve taşlar sökülür ve yerine üzerinde ölenin resim, adı, soyadı, doğum ve ölüm tarihinin yazılı olduğu mezar taşları dikilir. Taş veya mermerden ölüne kabri yapılır ve yeniden düzenlenir. Daha sonra “lokmalar” dağıtılır ve kesilen kurbanlarla yapılmış olan yemekler yenilir. Yemekten sonra ölen kimselerin üzerine Yasin ve Fatiha sureleri okunur. Herkes kendi yakınlarının mezarlarını ziyaret eder ve Kur’an okuyup dua eder. Tören bu şekilde sona erer ve herkes dağılır (Kişisel iletişim-2, Nisan 2024).

Lokma ibadeti Alevilerde önemli bir yere sahiptir. Cemlere katılırken Alevî talipler evlerinde bulunan yiyeceklerden getirirler. Bir araya toplanan lokmaların dede tarafından duası okunur ve cem sonunda eşit olarak ceme katılanlara dağıtılır. Yapılan cemler hangi niyetle yapılıyorsa bu lokmalar “Hızır Lokması, Düşkünlük Lokması, Dârdan İndirme Lokması, Birlik Lokması” şeklinde isimlendirilir (Rençber, 2019, s. 256). Mezar kaldırma töreninden sonra ölenin karısı veya kocasının evlenebilmesi için geçmesi gereken bir yıllık yas tutma süre tamamlanmış ve yeniden evlenebilmek için bir mâni kalmamıştır. Taraflar artık yeniden evlenebilirler (Karaoğlu, 2003, s. 48).

Genellikle arife günü ve bayram günlerinde mezarlar ziyaret edilir. Mezarlar ziyaret edilirken mezar sahipleri yanlarında yiyecek ve içecek götürür ve ölüne hayrına buradaki insanlara ikram ederler. Mezarlar ziyaret edilirken Kur’an okunur ve dualar edilir.

5. Sonuç

Ölüm olgusu Alevi gruplarda “Hakk’a yürümek” tabiri ile ifade edilmekte olup cenaze hizmetlerinin icra edilmesi esnasında yerine getirilen uygulamalar da “Hakk’a Yürüme Erkânı” olarak isimlendirilmektedir. Develi yöresinde ve yöreye bağlı mahallelerde 1900’lü yıllardan beri Alevi nüfusun yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu yörede yaşayan Aleviler Tunceli’den Sivas Zara; Kayseri Sarız bölgelerine gelmiş daha sonra ise Develi yöresine gelerek yerleşmiştir.

Genelde kapalı bir toplum yapısına sahip olan Aleviler cenaze, düğün, bayram vb. etkinliklerinde bu kapalı yapının dışına çıkmakta ve dini ritüellerini daha serbest bir şekilde icra etmektedir. Toplumsal hayatın tabii bir sonucu olarak gelişen arkadaşlık, dostluk ve akrabalıklar toplumsal gruplar arasındaki ilişkileri çeşitlendirmekte ve karşılıklı sorumluluklar yüklemektedir. Bütün bu yeni dostluk ve akrabalıklar “son vazife” olarak görülen cenaze ritüeline katılımı çeşitlendirmekte ve artırmaktadır. Baba Mansur Ocağına bağlı olan Develi ve yöresinde yaşayan Alevilerin cenaze hizmetinin icra edilmesinde ortak hareket ettikleri görülmüştür. Cenaze hizmetini yürüten Dede ve Hoca tarafından bazı farklılıklar müşahade edilse de yörede icra edilen ritüellerde geleneksel kabul devam etmektedir. Yörede yaşayan Aleviler cenaze hizmetini yürütmek için kendi aralarından Alevi kültürüne göre yetişmiş ve Kayseri ve Adana gibi yakın bölgelerde yaşayan “Hoca” ve “Bacı” denilen kişilere müracaat etmektedir. Bu yörede yaşatılan ölümle ilgili inanış ve uygulamalara baktığımızda İslâm dininin ve İslâm öncesi Geleneksel Türk dinlerinde var olan inançların büyük etkisi olduğunu görmekteyiz. Mezarlıkların yüksek tepeler üzerine yapılması, mezarların çiğnenmemesi ve etrafının koruma altına alınması, ölüyü anmak kurbanlar kesilmesi ve ağıtlar yakılması, ruh ve ruhlarla ilgili inanışlar vb. hususlarda geleneksel Türk Altay toplulukları ile paralellik göstermektedir.

Cenaze ritüeli esnasında yerine getirilen helallik/rızalık alınması, Kur’an okutulması, Yasin ve Fatiha surelerinin okunması, cenazenin yıkanması, kefenlenmesi, cenaze namazının kıldırılması ve cenaze sonrasında lokma dağıtılması gibi İslâmî uygulamaların yörede yaşayan Aleviler tarafından geleneğin bir parçası olarak kabul edildiği görülmüştür. Bu yörede yaşayan Alevilerin icra ettikleri cenaze hizmetleri ile Sünni toplumun uygulamaları arasında birçok benzerlik bulunmaktadır. Bu inanış ve uygulamaların büyük bir ekseriyetinin Sünniler tarafından yapılan uygulamalarla örtüştüğü görülmektedir.

Sert, S. & Yalçın, A., (2024). *Develi yöresi Alevilerinde ölümle ilgili inanç ve uygulamalar*.

6. Araştırmanın etik yönü

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Etik kurul onayı Kayseri Üniversitesi Etik Kurulu 18.03.2024 tarihli 93352 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

7. Çıkar çatışması beyanı

Çalışmanın tüm yazarları bu çalışmada, sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir maddi veya diğer asli çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

8. Katkı oranı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

KAYNAKÇA

- Aktaş, A. (2015). Alevilerde ölüm, cenaze, yas ile ilgili inanış ve ritüeller. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 12, 17-65.
- Bozdoğan, R. (2023). *Erciyes'in ak yüzü Develi* (1. bs). Sebat Ofset Matbaacılık.
- Budak, A. (2020). Kültürel belleğin yinelenmesi: Kayseri'de Koçgiri aşireti'nin yerleştiği köylerde bezemeli mezar taşları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 95, Article 95.
- Coşkun, N. Ç. (2013). Alevi-Bektaşî geleneğinde dârdan indirme cemi ve bu cemin toplum yaşamındaki önemi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 65, Article 65.
- Dedekarginoğlu, H. (2011). Alevilikteki tanım ve terimler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 60, Article 60.
- Fığlalı, E. R. (2006). *Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik* (5. Baskı). İzmir İlâhiyat Vakfı Yayınları.
- Gaspak, (2016). Alevilerde ölümle ilgili inanış ve uygulamaların dinler tarihi açısından değerlendirilmesi (Arguvan örneği). *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(2), 107-127.
- Gezer, S. (2022). *Kayseri Alevileri Yedi Bucak Avşarları tarih-kimlik- inanç-kültür*. Nobel Yayın.
- İpek, Y. (2012). Samsun ve çevresindeki Alevilerin hayatın safhalarıyla ilgili İnanış ve uygulamaları. *Samsun Sempozyumu* (Ceylan Ofset, ss. 319-331). Ondokuz Mayıs Üniversitesi. file:///C:/Users/SEYY% C4%B0D/Downloads/_TEBL% C4%B0% C4%9E%20SON%20HAL% C4%B0.pdf

- İpek, Y., Kalafat, Y. (2023). Develi Kızık halk inançlarında Kuman/Kıpçak izleri. R. Özkan (Ed.), 3. *Uluslararası Develi Aşık Seyrani ve Türk Kültürü Kongresi Develi Bildirileri I*, (1. Baskı, ss. 265-272). Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- İpek, Y. (2022). Tarihçe. Y. İpek (Ed.), *Şia'dan Kızılbaşlığa Türklerde Alevilik* (4. Baskı, ss. 17-178). Bizim Kitaplar Yayınları.
- Kaplan, D. (2019). Alevilerin Osmanlı'da oluşturdukları iktidârî literatür. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 15(29), Article 29.
- Kaplan, D. (2012). *Yazılı kaynaklarına göre Alevilik* (4. Baskı). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karaoğlan, H. (2003). Pazarcık yöresi Alevilerinde ölüm ve ölü ile ilgili uygulamalar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 37-52.
- Keleş, B. (2023). Sivas/Zara Habeş bölgesi Alevi köylerinde icra edilen cenaze hizmeti. *Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi*, 28, 75-98. <https://doi.org/10.24082/2023.abked.429>
- Kişisel iletişim-1. (2024, 6 Mayıs). 1973 Karapınar doğumlu, öğretmen, üniversite mezunu.
- Kişisel iletişim-2. (2024, 5 Nisan). 1981, Derebaşı doğumlu, ev hanımı, lise mezunu.
- Kişisel iletişim-3. (2024, 2 Nisan). 1952 Alaylı doğumlu, emekli, okuryazar.
- Kişisel iletişim-4. (2024, 5 Mart). 1970 Kayseri doğumlu, hizmet eri (hoca), lise mezunu.
- Kişisel iletişim-5. (2024, 6 Mayıs). 1966 Karapınar doğumlu, cemevi başkanı, ilkokul mezunu.
- Kişisel iletişim-6. (2024, 2 Nisan). 1951 Alaylı doğumlu, cemevi başkanı, ilkokul mezunu.
- Kişisel iletişim-7. (2024, 4 Nisan). 1949 Kayseri doğumlu, Dede, ilkokul mezunu.
- Kişisel iletişim-8. (2024, 16 Nisan). 1969 Sarıkaya doğumlu, Sarıkaya muhtarı, ilkokul mezunu.
- Kişisel iletişim-9. (2024, 5 Nisan). 1965 Sarıkaya doğumlu, memur, üniversite mezunu.
- Kutlu, S. (2016). *Alevilik-Bektaşılık Yazıları* (3. Baskı). Ankara Okulu Yayınları.
- Rençber, F. (2010). 40 soruda Adıyaman'da geleneksel Alevilik. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 56, *Alevilik özel sayısı*, Article 56, *Alevilik özel sayısı*.
- Rençber, F. (2019). Alevî nitelemeli gruplarda zekât ve lokma anlayışı. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi; ss. 254-257). Asos Yayınevi.<http://ktp.isam.org.tr/detayilhmklzt.php?navdil=tr&midno=137686875&MakaleAdi2=alevi&Dili=t%C3%BCrk%C3%A7e>
- Rençber, F. (2020). Alevî-Bektaşî geleneğinde “dârdan indirme erkânı”: Adıyaman örneği. *Sırat*, 1(1), Article 1.

Sert, S. & Yalçın, A., (2024). *Develî yöresi Alevilerinde ölümle ilgili inanç ve uygulamalar*.

Sarıkaya, M. S. (2017). Alevilik-Bektaşiliğin tasavvufi boyutu üzerine. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 82, Article 82.

Somuncu, M. (1998). *Cumhuriyet'in 75. yılında Kayseri*. Plaka Matbaacılık.

Tan, A. (2018). *Türkiye genelinde Alevi köyleri* (2. Baskı). Ürün Yayınları.

Topaloğlu, B. (2007). İslam'da ölüm. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 34, ss. 34-35). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/olum#2-islamda-olum>

Üçer, C. (2015). *Tokat yöresinde geleneksel Alevîlik* (3. Basım). Ankara Okulu Yayınları.

Üçer, C. (2019). *Anadolu'da Alevi ocakları ve grupları*. Ankara Okulu Yayınları.

Üçer, C. (2015). *Alevîlikte musâhiblik* (2. Baskı). Ankara Okulu Yayınları.

Üzüm, İ. (2007). *Tarihsel ve kültürel boyutlarıyla Alevîlik*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yaman, A. (2012). Geçmişten günümüze Alevi ocaklarında değişime dair sosyo-antropolojik gözlemler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 63, 17-38.

Yaman, M. (2018). *Alevîlik inanç, edep, erkân* (3. Basım). Demos Yayınları.

Yıldırım, R. (2021). *Geleneksel Alevîlik* (4. Baskı). İletişim Yayınları.

Yıldız, H. (2007). Alevi geleneğinde ölüm ve ölüm sonrası tören ve ritüeller. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 42, 1-21.

Yörükan, Y. Z. (2015). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar* (4. Baskı). Ötüken Neşriyat.